

Dr Helena Pławucka

emerytowany adiunkt Instytutu Prawa Cywilnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Renta inwalidzka w systemie zaopatrzenia emerytalnego służb mundurowych

1. Uwagi wstępne

Zaopatrzenie emerytalne służb mundurowych regulują obecnie dwie ustawy. W odniesieniu do żołnierzy zawodowych jest to ustawa z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin¹, natomiast w przypadku funkcjonariuszy Policji oraz innych służb o podobnym charakterze – ustawa z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin². Aktualnie zaopatrzenie to nie obejmuje funkcjonariuszy Służby Celnej, którzy nadal podlegają powszechnemu systemowi ubezpieczeń społecznych³.

Regulowanie w odrębnych ustawach zaopatrzenia emerytalnego osobno dla zawodowych wojskowych oraz dla funkcjonariuszy policji i innych służb ma swoją tradycję i datuje się od okresu międzywojennego. Stan taki utrzymał się w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku, mimo zasadniczej reformy systemu emerytalnego w 1954 r. i istnieje do dziś, mimo braku rzeczowego uzasadnienia. Regulacje zawarte w ustawie wojskowej i policyjnej są bowiem w swej treści prawie identyczne, zaś występujące różnice dotyczą spraw mniejszej wagi, bądź wynikają ze specyfiki obu rodzajów służb, podporządkowania tych formacji innym ministrom itp. Przemawia to za zasadnością scalenia legislacyjnego zaopatrzenia emerytalnego żołnierzy zawodowych i zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy policji i służb pokrewnych⁴. Powyższe uwagi odno-

---

¹ Tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 330 ze zm.; zwana dalej ustawą wojskową.

² Tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 900 ze zm.; zwana dalej ustawą policyjną.

³ Powszechne ubezpieczenie emerytalne i rentowe reguluje ustawa z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (FUS), t. j. Dz. U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.; zwana dalej ogólną ustawą emerytalną.

⁴ Podobnie A. Malaka, *Zabezpieczenie emerytalne służb mundurowych*, [w:] *Ryzyko starości – problemy zabezpieczenia, Materiały konferencji naukowej PSUS*, Kraków 2007, s. 155.

szą się również odpowiednio do uregulowań dotyczących renty inwalidzkiej, które w obu wymienionych ustawach są prawie identyczne.

Systemy zaopatrzenia emerytalnego służb mundurowych były zawsze i są nadal systemami odrębnymi. Początkowo (w okresie międzywojennym) nie zachodziły żadne powiązania normatywne między zaopatrzeniem emerytalnym funkcjonariuszy państwowych (obejmującym zatrudnionych w ramach służby cywilnej i zbrojnej) a ubezpieczeniem społecznym pracowników (robotników i pracowników umysłowych)⁵. W okresie powojennym, wydane w latach 1954–1955 akty prawne, odrębne dla żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy ówczesnych służb policyjnych, w szerokim zakresie odsyłały do uregulowań zawartych w powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym⁶. Odesłania te zawierają także aktualnie obowiązujące ustawy, jednakże nie dotyczą one kwestii decydujących o istocie systemu, co powoduje, iż systemy te nadal mają charakter odrębny. Próbą pełnego (docelowo) scalenia omawianych systemów z powszechnym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym było objęcie tym systemem (w ramach reformy z 1999 r.) żołnierzy zawodowych oraz funkcjonariuszy policji i służb pokrewnych, którzy podjęli służbę po dniu 1 stycznia 1999 r., natomiast osoby, które w tej dacie pozostawały już w służbie podlegały nadal dotychczasowym, odrębnym ustawom. Jednakże w wyniku zmian wprowadzonych ustawą nowelizacyjną z dnia 23 lipca 2003 r.⁷, z dniem 1 listopada 2003 r. osoby te zostały ponownie włączone do dotychczasowych systemów zaopatrzenia emerytalnego, co świadczy o woli ustawodawcy zachowania nadal tych systemów, jako odrębnych.

Odrębności, a zwłaszcza różne uprzywilejowane rozwiązania, zawarte w ustawach o zaopatrzeniu emerytalnym zawodowych wojskowych oraz funkcjonariuszy Policji i innych służb, były jednak ostatnio przedmiotem kolejnej krytyki. W związku z tym ustawą nowelizacyjną z dnia 11 maja 2012 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 664) zmieniono istotnie (ograniczając dotychczasowe przywileje) zasady nabycia i ustalania rozmiaru emerytury dla żołnierzy zawodowych oraz funkcjonariuszy Policji i innych służb, powołanych po raz pierwszy do służby po dniu 31 grudnia 2012 r. Zmiany te nie objęły jednak zasad nabywania rent inwalidzkich, w związku z czym zostaną pominięte w dalszych rozważaniach.

---

⁵ Szerzej T. Żyliński, *Zaopatrzenie emerytalne służby państwowej w okresie międzywojennym*, „Acta Universitatis Wratislaviensis”, Prawo CXXI, Wrocław, 1984, s. 133 i n.

⁶ Uregulowania te zawierał dekret z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (t.j. Dz. U. z 1958 r., Nr 23 poz. 97 ze zm.).

⁷ Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 166, poz. 1609).

2. Rys historyczny

W okresie międzywojennym, ustawa z 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy państwowych i zawodowych wojskowych⁸ nie przewidywała instytucji renty inwalidzkiej. Ustawa regulowała prawo do uposażenia emerytalnego, które przysługiwało zarówno z tytułu wysługi lat w służbie (co najmniej 15 lat nieprzerwanej służby), jak i w razie trwałej niezdolności do służby z powodu ułomności cieleśnej, upadku sił fizycznych albo umysłowych (przy posiadaniu co najmniej 5 lat wcześniejszej służby), bądź bez względu na okres służby – gdy trwała niezdolność do służby została spowodowana wypadkiem w służbie, działaniami wojennymi, chorobą zakaźną itd. O wymiarze tego uposażenia decydował staż pracy w służbie państwowej; uposażenie emerytalne zawierało się w granicach od 40 do 100% uposażenia służbowego, w zależności od czasu ciągłej służby państwowej. Jeżeli niezdolność związana ze służbą była połączona z określonym procentem utraty ogólnej zdolności do zarobkowania procent ten był przeliczany na lata służby (maksymalnie można było w ten sposób zaliczyć 10 lat wysługi emerytalnej), co zwiększało rozmiar świadczenia.

Zasadnicza zmiana nastąpiła w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku, w związku z generalną reformą obowiązującego systemu emerytalnego, mającą na celu stworzenie powszechnego i względnie jednolitego systemu zaopatrzenia emerytalnego dla ogółu obywateli. Zachowując odrębność systemów emerytalnych służb zbrojnych⁹, przyjęto w nich konstrukcje prawne podobne do tych, które obowiązywały w systemie ogólnym. Znalazło to wyraz we wprowadzeniu, obok renty z tytułu wysługi lat, odrębnej renty inwalidzkiej, identycznego – jak w systemie ogólnym – pojęcia inwalidztwa, podziału na grupy inwalidzkie i systemu orzekania o inwalidztwie przez komisje lekarskie ds. inwalidztwa i zatrudnienia. Jedynie związek inwalidztwa ze służbą wojskową ustalały wojskowe komisje lekarskie. Także wymiar renty dla służb mundurowych został oparty na zasadach przewidzianych dla rent inwalidzkich w systemie powszechnym, z tym tylko, iż poziom tych rent był wyższy z uwagi na zastosowanie korzystniejszych progów dochodowych, stawek oraz zwiększeń z tytułu wysługi lat. Poza tym wysokość tych rent była zróżnicowana nie tylko w zależności od grupy inwalidztwa i okresu wysługi lat, lecz także w zależności od tego czy inwalidztwo pozostawało w związku ze służbą (renty wyższe), czy też nie pozostawało w takim związku. Omawiane renty różniły się natomiast przesłankami ich nabycia; przysługiwały bowiem po

---

⁸ Tekst jednolity Dz. U. z 1934 r., Nr 20 poz. 160.

⁹ Por. dekret z dnia 18 września 1954 r. o zaopatrzeniu emerytalnym generałów (admirałów), oficerów zawodowych i podoficerów nadterminowych oraz ich rodzin (Dz. U. Nr 41, poz. 181); dekret z dnia 9 listopada 1955 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. Nr 43, poz. 273); dekret z dnia 27 lipca 1955 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa publicznego oraz ich rodzin (Dz. U. Nr 31, poz. 184).

zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej lub policyjnej oraz bez względu na wcześniejszy okres służby¹⁰.

Istotne zmiany w konstrukcji rent przysługujących żołnierzom zawodowym wprowadziła ustawa z dnia 16 grudnia 1972 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin¹¹. Dotyczyły one przede wszystkim pojęcia inwalidztwa i zasad zaliczania do poszczególnych grup inwalidzkich, a także trybu orzekania o inwalidztwie. Od tej pory o uznaniu za inwalidę wojskowego decydowała niezdolność do zawodowej służby wojskowej, zaś o zaliczeniu do jednej z 3 grup inwalidzkich oprócz tego niezdolność do wykonywania jakiegokolwiek zatrudnienia i stan wymagający opieki innej osoby (I grupa), niezdolność do wykonywania jakiegokolwiek zatrudnienia bez potrzeby opieki (II grupa), bądź częściowa niezdolność do wykonywania zatrudnienia (III grupa). Orzekanie o inwalidztwie i związku inwalidztwa ze służbą wojskową powierzono wojskowym komisjom lekarskim. Stawki renty inwalidzkiej, nadal zróżnicowane w zależności od grupy inwalidzkiej i związku inwalidztwa ze służbą, były odtąd obliczane w procentach od jednolitej podstawy wymiaru, bez stosowania progów wymiarowych, (zachowanych nadal w systemie powszechnym), co prowadziło do podniesienia wysokości tych rent. Zachowano zwiększenia renty z tytułu lat wysługi emerytalnej. Dopuszczono (począwszy od 1983 r.) zbieg prawa do renty z tytułu inwalidztwa powstałego wskutek wypadku lub choroby pozostających w związku ze służbą wojskową (z tytułu których przysługiwały świadczenia odszkodowawcze) z prawem do połowy emerytury lub odwrotnie, z określeniem górnego pułapu zwiększonych świadczeń. Cechą charakterystyczną omawianych rent było także przyjęcie zasady ich niezawieszalności w razie dalszego zarobkowania, w odniesieniu do rencistów I i II grupy, jeżeli inwalidztwo powstało wskutek wypadku lub choroby, pozostających w związku ze służbą, albo było spowodowane utratą wzroku. W pozostałych przypadkach kwota renty ulegała odpowiedniemu zmniejszeniu.

Obowiązująca aktualnie ustawa wojskowa z 1993 r. (i odpowiednio ustawa policyjna z 1994 r.) przejęła poprzednie uregulowania z pewnymi zmianami, które zostaną wskazane w trakcie omawiania szczegółowych zagadnień.

¹⁰ Por. ustawę z dnia 13 grudnia 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i nadterminowych oraz ich rodzin (t.j. Dz. U. z 1963 r., Nr 55, poz. 299 ze zm.).

¹¹ Tekst jednolity Dz. U. z 1983 r., Nr 29 poz. 139 ze zm. Podobne uregulowania w odniesieniu do funkcjonariuszy zawierała ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej oraz ich rodzin (t.j. Dz. U. z 1983 r., Nr 46, poz. 210).

3. Warunki nabycia renty

Zgodnie z art. 19 ustawy wojskowej (i odpowiednio art. 19 ustawy policyjnej) renta inwalidzka przysługuje żołnierzowi (funkcjonariuszowi) zwolnionemu ze służby wojskowej (policyjnej), który stał się inwalidą wskutek stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu:

- 1) w czasie pełnienia służby albo
- 2) w ciągu 3 lat (w Policji – 18 miesięcy) po zwolnieniu ze służby, jeżeli inwalidztwo jest następstwem urazów doznanych w czasie pełnienia służby lub chorób powstałych w tym czasie; bądź
- 3) w ciągu 3 lat po zwolnieniu ze służby, jeżeli inwalidztwo jest następstwem wypadku pozostającego w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej (policyjnej) albo choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej (policyjnej).

Zgodnie z art. 20 omawianych ustaw ustala się trzy grupy inwalidztwa żołnierzy (funkcjonariuszy) całkowicie niezdolnych do służby: I grupę – obejmującą całkowicie niezdolnych do pracy; II grupę – obejmującą częściowo niezdolnych do pracy oraz III grupę – obejmującą zdolnych do pracy.

W związku z przytoczonymi definicjami należy przede wszystkim zauważyć, iż w odróżnieniu od systemu powszechnego, obejmującego ogół ubezpieczonych oraz odrębnego systemu dotyczącego rolników, ustawy wojskowa i policyjna posługują się nadal pojęciami; renta inwalidzka, inwalidztwo i grupy inwalidzkie, chociaż nie pokrywają się one ze znaczeniem tych pojęć, określonych w ogólnych przepisach emerytalnych, obowiązujących przed 1997 r. W systemie powszechnym terminy te, z dniem 1 września 1997 r., zostały zastąpione odpowiednio pojęciami niezdolności do pracy, z wyróżnieniem w jej ramach niezdolności całkowitej i częściowej oraz renty z tytułu niezdolności do pracy¹², co miało służyć podkreśleniu celu i tytułu wspomnianego świadczenia.

Gdy idzie o szczegółowe warunki nabycia wojskowej (policyjnej) renty inwalidzkiej, to różnią się one istotnie od przesłanek, koniecznych do nabycia renty w systemie powszechnym.

3.1. Zwolnienie ze służby

Bezwzględnym warunkiem nabycia prawa do inwalidzkiej renty wojskowej (policyjnej) jest zwolnienie żołnierza (funkcjonariusza) ze służby. Jest to warunek konieczny do nabycia wszystkich świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego (np. także emerytury

---

¹² Zmiany te wprowadziła ustawa z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. Nr 100, poz. 461).

wojskowej lub policyjnej). Uwarunkowanie to ma uzasadnienie historyczne; świadczenia z zaopatrzenia emerytalnego, przyznawane służbom mundurowym, były pierwotnie traktowane jako forma rekompensaty za długoletnią służbę, a ściślej za ryzyko zwolnienia z tej służby przed osiągnięciem wieku emerytalnego oraz za utratę sił i zdrowia w wyniku pełnienia służby, mającej na celu zabezpieczenie majątkowe zwolnionego ze służby i członków jego rodziny¹³. Warto jednak zauważyć, iż obecnie rozwiązanie stosunku służbowego może nastąpić nie tylko w wyniku jednostronnej decyzji władzy służbowej, lecz również na wniosek samego zainteresowanego. W przypadku renty inwalidzkiej przesłanka ta wiąże się przede wszystkim z uregulowaniami, zawartymi w pragmatykach służbowych żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy, w których jedną z okoliczności uzasadniających zwolnienie żołnierza (funkcjonariusza) ze służby jest orzeczenie niezdolności do służby przez właściwą komisję lekarską¹⁴.

3.2. Staż w służbie

W odróżnieniu od przesłanek warunkujących nabycie renty w systemie ogólnym w przypadku renty inwalidzkiej służb mundurowych nie występuje warunek posiadania wcześniejszego, określonego stażu w służbie. Brak tego warunku zbliża omawiane renty do występujących w systemie ogólnym (ubezpieczeniu wypadkowym) rent z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych oraz rent z tytułu wypadku w drodze do pracy i z pracy, w przypadku których także nie występuje warunek posiadania wcześniejszego stażu (okresu opłacania składek). Można jednak wyrazić wątpliwość, czy na gruncie omawianych systemów emerytalnych wyłączenie tego warunku we wszystkich przypadkach jest uzasadnione. Prawo do renty wojskowej lub policyjnej uzasadnia bowiem nie tylko inwalidztwo związane ze służbą, obejmujące następstwa wypadków związanych ze służbą wojskową oraz chorób wynikających ze szczególnych właściwości i warunków tej służby, bądź istotnego pogorszenia stanów chorobowych z powodu wspomnianych właściwości i warunków, lecz także inwalidztwo niepozostające w takim związku, w tym także wynikające z naganego zachowania się żołnierza lub funkcjonariusza, w odniesieniu do którego, jak się wydaje, wprowadzenie warunku stażowego byłoby uzasadnione (o czym w dalszej części).

¹³ Por. W. Muszalski, *Modele służby cywilnej a odrębne systemy emerytalne w krajach europejskich*, „Praca i Zabezpieczenie Społeczne” 2009, nr 12, s.12 oraz A. Malaka, *Renta inwalidzka w systemie służb mundurowych*, [w:] *Ryzyko niezdolności do pracy w zabezpieczeniu społecznym, Materiały konferencji naukowej PSUS*, Gdańsk 2006, 87.

¹⁴ Por. np. art. 41 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2015 r., poz. 355 ze zm.); art. 60 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. z 2015 r., poz. 1929 ze zm.); art. 111 pkt 3 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1414 ze zm.).

3.3. Inwalidztwo

Podstawową przesłanką nabycia wojskowej (policyjnej) renty inwalidzkiej jest stwierdzenie inwalidztwa, czyli całkowitej niezdolności do służby. Takie pojmowanie inwalidztwa wynika zarówno z treści art. 1 ustawy wojskowej (i odpowiednio policyjnej), zgodnie z którym żołnierzom zawodowym, zwolnionym z zawodowej służby wojskowej, przysługuje zaopatrzenie emerytalne, m.in. z tytułu całkowitej niezdolności do służby oraz z początkowego zapisu zawartego w art. 20 ust. 1 obu ustaw, zgodnie z którym ustala się trzy grupy inwalidztwa żołnierzy całkowicie niezdolnych do służby, a także ze sformułowań zawartych w nieobowiązujących już przepisach wykonawczych¹⁵, w świetle których inwalidą był funkcjonariusz zwolniony ze służby, który ze względu na stan zdrowia został uznany za całkowicie niezdolnego do służby. Powyższe oznacza, iż inwalidą wojskowym (policyjnym i z innych służb) jest żołnierz, który ze względu na stan zdrowia został uznany za całkowicie niezdolnego do służby, natomiast zachowanie ponadto zdolności do pracy zarobkowej poza służbą, decyduje jedynie o zaliczeniu do jednej z trzech grup inwalidztwa, a tym samym o wysokości przysługującej renty.

Żołnierz (funkcjonariusz) niezdolny do służby jest przy tym inwalidą, uprawnionym do renty, nawet gdyby był w pełni zdolny do pracy zarobkowej poza służbą. Taka sytuacja występuje przy inwalidztwie III grupy, obejmującym przypadki, w których żołnierz zawodowy (funkcjonariusz), ze względu na wysokie wymagania kondycyjno-zdrowotne, zostanie – w razie niesprawności organizmu – uznany za niezdolnego do służby, ale może poza służbą wykonywać w pełnym zakresie pracę, zgodnie ze swym wykształceniem i posiadanymi kwalifikacjami¹⁶. Przyjęta tu koncepcja inwalidztwa, mającego charakter inwalidztwa zawodowego, istotnie więc różni się od pojęcia niezdolności do pracy dla celów rentowych, obowiązującego w systemie powszechnym, ułatwiając omawianej kategorii osób uzyskanie statusu inwalidy, a tym samym nabycie prawa do renty.

Cechą charakterystyczną inwalidztwa wojskowego (policyjnego) jest także brak jego stopniowania. Ustawa nie przewiduje bowiem częściowej niezdolności do służby. Oznacza to, iż żołnierz (funkcjonariusz) jest albo niezdolny do służby całkowicie, albo zdolny do służby; trzecia możliwość nie występuje. Wbrew pozorom uznanie za inwalidę tylko żołnierza (funkcjonariusza) całkowicie niezdolnego do służby nie oznacza, iż uzyskanie takiej kwalifikacji jest trudne. Wynika to z faktu, iż w odniesieniu do tych osób obowiązują szczególne, wysokie wymagania fizyczne i psychiczne przy przyjmo-

---

¹⁵ Por. np. rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 października 2006 r. w sprawie orzeczenia o inwalidztwie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego oraz emerytów i rencistów Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego (Dz. U. z 2014 r., poz. 615).

¹⁶ Zwraca na to uwagę również T. Żyliński, *Renta z tytułu inwalidztwa związanego ze służbą lub pracą*, [w:] *Prawne problemy inwalidztwa*, AUWr, Wrocław 1986, s. 76.

waniu do służby, zróżnicowane dodatkowo w zależności od rodzaju służby i zajmowanego stanowiska. Stąd w niektórych przypadkach nawet niewielkie naruszenie sprawności organizmu może eliminować żołnierza (funkcjonariusza) z dalszego pełnienia określonego rodzaju służby. Szczegółowe wymagania kwalifikacyjne, zdrowotne i sprawnościowe w poszczególnych rodzajach służb, formacjach lub stanowiskach określają przepisy wykonawcze, wydane na podstawie ustaw regulujących odpowiednio status służbowy zawodowych żołnierzy oraz funkcjonariuszy Policji i pozostałych służb. Przepisy te stanowią podstawę orzekania przez komisje lekarskie o zdolności do służby kandydatów do danego rodzaju służby oraz o zachowaniu tej zdolności (a tym samym i o niezdolności) przez żołnierzy (funkcjonariuszy) czynnych zawodowo¹⁷.

W świetle ustawowej definicji całkowita niezdolność do służby ma wynikać ze stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu. Omawiane ustawy nie definiują tych pojęć, stwierdzając jedynie (art. 21 ust. 2 ustawy wojskowej i art. 21 ust. 1a ustawy policyjnej), iż o inwalidztwie żołnierzy zawodowych (i odpowiednio funkcjonariuszy), emerytów i rencistów komisje lekarskie orzekają na podstawie wiedzy medycznej, biorąc pod uwagę rokowania odzyskania zdolności do służby. Dawniejsze przepisy wykonawcze, dotyczące zawodowych wojskowych¹⁸ za stałe naruszenie sprawności organizmu uważały takie naruszenie tej sprawności, które powodowało upośledzenie czynności organizmu nierokujące – wg wiedzy lekarskiej – poprawy, zaś za długotrwałe naruszenie sprawności – naruszenie powodujące upośledzenie czynności organizmu na okres przekraczający 12 miesięcy (przed 1994 r. – 6 miesięcy), mogące jednak, wg wiedzy lekarskiej, ulec poprawie.

W podobny sposób definiują obecnie pojęcie stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu przepisy określające zasady orzekania o inwalidztwie funkcjonariuszy Policji i niektórych innych służb¹⁹. Analogicznych definicji, dotyczących stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, nie przewidują natomiast aktualnie obowiązujące przepisy regulujące zasady orzekania o inwalidztwie żołnierzy zawodowych²⁰.

---

¹⁷ Por. np. rozporządzenie MON z dnia 3 czerwca 2015 r. w sprawie orzekania o zdolności do zawodowej służby wojskowej oraz właściwości i trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach (Dz. U. z 2015 r., poz. 761); ustawę z dnia 28 listopada 2014 r. o komisjach lekarskich podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1822); rozporządzenie Prezesa RM z dnia 15 kwietnia 2003 r. w sprawie oceny zdolności fizycznej i psychicznej do służby w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (Dz. U. z 2014 r., poz. 242).

¹⁸ Por. rozporządzenie Ministrów Obrony Narodowej oraz Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 16 stycznia 1973 r. w sprawie orzekania o inwalidztwie żołnierzy zawodowych (Dz. U. Nr 3, poz. 23 ze zm.) oraz rozporządzenie MON z dnia 2 grudnia 1994 r. w sprawie orzekania o inwalidztwie żołnierzy zawodowych, emerytów i rencistów wojskowych (Dz. U. Nr 131, poz. 665 ze zm.).

¹⁹ Por. art. 10 ust. 2-3 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o komisjach lekarskich, cyt. w przypisie nr 17.

²⁰ Por. rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 stycznia 2006 r. w sprawie orzekania o inwalidztwie żołnierzy zawodowych, żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej oraz emery-

Warto jednak zauważyć, iż w świetle omawianych przepisów stałość lub długotrwałość dotyczy naruszenia sprawności organizmu, a więc elementu medycznego, a nie – jak w systemie ogólnym – samej niezdolności do pracy (tutaj odpowiednio niezdolności do służby), w którym ponadto odpowiednio pozytywne rokowania (lub ich brak) dotyczą możliwości odzyskania zdolności do pracy, przy uwzględnieniu także celowości poddania się przekwalifikowaniu zawodowemu, a nie tylko odzyskania sprawności organizmu. Oznacza to, iż w systemie ogólnym nawet nieodwracalne naruszenie sprawności organizmu nie będzie stanowiło podstawy do przyznania renty, jeżeli istnieje możliwość odzyskania zdolności do pracy przez przystosowanie się organizmu, a zwłaszcza przez przekwalifikowanie zawodowe. Taka sytuacja nie może, jak się wydaje, wystąpić w przypadku inwalidztwa wojskowego (policyjnego), gdzie wprawdzie – jak już wspomniano – orzekając o inwalidztwie komisje lekarskie biorą pod uwagę rokowania odzyskania zdolności do czynnej służby wojskowej, lecz jedynie na podstawie wiedzy medycznej, nie przewidując możliwości przekwalifikowania zawodowego.

Niektóre akty wykonawcze, obecnie już nieobowiązujące, posługiwały się pojęciem „trwałej” niezdolności do służby²¹. Przepisy omawianych ustaw nie dają jednak – co do zasady – podstawy do używania takiego określenia w odniesieniu do niezdolności do służby; występujące tam terminy „stałości” lub „długotrwałości” dotyczą bowiem wprost naruszenia sprawności organizmu (o czym już wspomniano), z którego wynika całkowita niezdolność do służby, a nie tej niezdolności. Należy jednak – jak się wydaje – uznać, iż jeżeli całkowita niezdolność do służby wynika ze stałego naruszenia sprawności organizmu (czyli nierokującego poprawy) to ma ona charakter trwały. Uwzględniając zawarte w omawianych ustawach (art. 21 a w obu ustawach) zasady przeprowadzania kontrolnych badań lekarskich inwalidów, należałoby ponadto przyjąć, iż inwalidztwo ma charakter trwały także wówczas, gdy nie przeprowadza się już badań kontrolnych. W świetle wspomnianych przepisów ma to miejsce wówczas, gdy inwalida ukończył 55 lat (kobieta) lub 60 lat (mężczyzna), bądź gdy inwalidztwo trwało nieprzerwanie dłużej, niż 10 lat. Z cytowanych przepisów wynika również, że komisja lekarska może odstąpić od badania kontrolnego, jeżeli przebieg choroby powodującej inwalidztwo wskazuje, iż zmiana ustalonej grupy inwalidztwa nie nastąpi w ogóle. Także w tych przypadkach można by przyjąć, iż inwalidztwo ma charakter stały (nieodwracalny). W pozostałych przypadkach, w których

---

tów i rencistów wojskowych, a także właściwości i trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach (Dz. U z 2014 r., poz. 1078).

²¹ Zwraca na to uwagę A. Malaka, *Renta...*, s. 85–86. Aktualnie pojęcie takie występuje nadal w przepisach (§ 11) rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 7 stycznia 2015 r. w sprawie orzekania przez komisje lekarskie podległe Szefowi Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Szefowi Agencji Wywiadu (Dz. U. z 2015 r., poz. 47).

wojskowa komisja lekarska wyznacza badania kontrolne: pierwsze – po upływie 3 lat od dnia wydania orzeczenia o inwalidztwie, a następne – nie rzadziej niż co 5 lat, bądź przed upływem tych okresów w razie przypuszczenia, że ustalona grupa inwalidztwa może ulec zmianie²², należy uznać, iż niezdolność do służby została ustalona jedynie na okres do daty kolejnych badań kontrolnych²³.

Jak już wspomniano, zachowanie zdolności do pracy zarobkowej poza służbą decyduje o zaliczeniu do jednej z grup inwalidzkich. Powyższe oznacza, iż żołnierz zawodowy (funkcjonariusz), uznany za niezdolnego do służby, może być ponadto całkowicie niezdolny do pracy zarobkowej (I grupa), częściowo niezdolny do takiej pracy (II grupa) lub zdolny do pracy (III grupa). W konstrukcji grup inwalidztwa pojęcie niezdolności do służby przecina się więc z pojęciem niezdolności do pracy zarobkowej (poza służbą). Można mieć jednak zastrzeżenia do przyjętej tu terminologii, która jest myląca. Chodzi o terminy: „inwalida” i „inwalidztwo” (grupy inwalidzkie), które w odczuciu potocznym i słownikowym są traktowane, jako pojęcia o identycznej treści, natomiast na gruncie omawianych ustaw oznaczają co innego. Termin „inwalida” oznacza bowiem żołnierza całkowicie niezdolnego do służby, natomiast „inwalidztwo” (grupa inwalidzka) jest kategorią złożoną, obejmującą zarówno całkowitą niezdolność do służby oraz całkowitą (grupa I) lub tylko częściową (grupa II) niezdolność do pracy.

Zgodnie z przepisami omawianych ustaw (art. 21 ust. 1 pkt 2 w obu ustawach) o niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji wojskowa komisja lekarska (i odpowiednio komisje lekarskie dla funkcjonariuszy) orzeka na zasadach określonych w ogólnej ustawie emerytalnej. Oznacza to, iż przy zaliczaniu do grup inwalidzkich stosowane będą kryteria obowiązujące przy ocenie niezdolności do pracy w powszechnym systemie emerytalnym (art. 12–14 ogólnej ustawy emerytalnej). Podobne uregulowanie zawierają przepisy wykonawcze dotyczące zawodowych wojskowych²⁴. Natomiast przepisy określające zasady orzekania o inwalidztwie funkcjonariuszy Policji i innych służb²⁵ nie odsyłają w tym zakresie do przepisów obowiązujących w systemie powszechnym, lecz samodzielnie określają zasady orzekania o niezdolności do pracy.

²² Ustawa policyjna (art. 21a) nie przewiduje terminów badań kontrolnych inwalidów, wskazując jedynie ogólnie, iż komisje lekarskie wyznaczają terminy tych badań, kierując się przewidywanym przebiegiem chorób powodujących inwalidztwo.

²³ Trzeba jednak odnotować, iż przy stosowaniu przepisów przewidujących zwolnienie ze służby z powodu trwałej niezdolności do służby (por. przepisy podane w przypisie 14) sądy administracyjne przyjmują, iż przesłanka ta zachodzi w razie orzeczenia przez komisję lekarską całkowitej niezdolności do służby. Zatem w ujęciu tych sądów stwierdzenie całkowitej niezdolności do służby jest zawsze tożsame z trwałą niezdolnością do służby – por. np. wyrok WSA w Lublinie z dnia 2 grudnia 2008 r., III SA/Lu 300/08; wyrok NSA w Warszawie z dnia 16 kwietnia 2008 r., I OSK 726/07; wyrok NSA w Warszawie z dnia 4 kwietnia 2008 r., I OSK 605/07.

²⁴ Por. § 17 ust. 2 rozporządzenia MON z dnia 10 stycznia 2006 r. w sprawie orzekania o inwalidztwie żołnierzy zawodowych... cytowanego w przypisie nr 20.

²⁵ Por. art. 11 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o komisjach lekarskich... cytowanej w przypisie nr 17.

Przy ocenie zdolności do pracy funkcjonariusza bierze się pod uwagę czy i jaką pracę oraz w jakim wymiarze czasowym mógłby wykonywać, wykorzystując posiadane kwalifikacje ogólne i przygotowanie zawodowe, przy istniejących przeciwwskazaniach zdrowotnych do zatrudnienia. Orzekając o całkowitej niezdolności do pracy komisja lekarska ocenia czy funkcjonariusz jest niezdolny do wykonywania jakiegokolwiek zatrudnienia, z wyjątkiem zatrudnienia w warunkach specjalnie stworzonych lub na specjalnych stanowiskach pracy, zaś orzekając o częściowej niezdolności do pracy komisja ocenia czy funkcjonariusz może wykonywać pracę w zmniejszonym zakresie bądź w warunkach specjalnie stworzonych lub na specjalnych stanowiskach pracy. Nie wchodząc w dalsze, szczegółowe rozważania, należy jednak stwierdzić, iż przyjęte tu zasady, dotyczące zwłaszcza orzekania o częściowej niezdolności do pracy, różnią się od kryteriów decydujących o uznaniu częściowej niezdolności do pracy w systemie powszechnym. W konsekwencji może to prowadzić do sytuacji, w której uznanie za częściowo niezdolnych do pracy wskazanych funkcjonariuszy, będzie łatwiejsze niż w przypadku żołnierzy zawodowych, do których – jak wspomniano – mają zastosowanie zasady przyjęte w ogólnym systemie emerytalnym.

3.4. Związek ze służbą

Prawo do renty wojskowej lub policyjnej uzależnione jest nie tylko od ustalenia całkowitej niezdolności do służby i zwolnienia ze służby, lecz także od stwierdzenia związku czasowego niezdolności z wykonywaniem służby. W ujęciu wspomnianych ustaw związek ten występuje nie tylko wtedy, gdy niezdolność do służby powstała w czasie pełnienia służby (jest to zasadą), lecz także już po zwolnieniu ze służby, jednakże w okresach ściśle określonych w ustawie. W związku z powyższym prawo do renty istnieje także wtedy, gdy inwalidztwo (niezdolność do służby) powstało w ciągu 3 lat (18 miesięcy – w przypadku funkcjonariuszy) po zwolnieniu ze służby, lecz jest następstwem urazów lub chorób doznanych w czasie pełnienia służby albo w ciągu 3 lat po zwolnieniu ze służby – jeżeli inwalidztwo jest następstwem wypadku pozostającego w związku z pełnieniem czynnej służby lub choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby. Z treści przedstawionej regulacji wynika zatem, iż samo inwalidztwo może powstać już po zwolnieniu ze służby, ale jego przyczyny w postaci urazu, choroby lub wypadku, musiały wystąpić jeszcze w czasie trwania służby, przed zwolnieniem z tej służby. Okres, w którym musi wystąpić inwalidztwo, został natomiast zróżnicowany (w przypadku funkcjonariuszy) i jest dłuższy (3 lata), w sytuacji gdy przyczyny inwalidztwa mają charakter kwalifikowany (wypadek w związku ze służbą lub choroba związana ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby).

Inwalidztwo wojskowe (policyjne) w zależności od jego przyczyny dzieli się na pozostające w związku ze służbą i na niepozostające w takim związku. Zgodnie z art. 20 ust. 3 ustawy wojskowej i odpowiednio ustawy policyjnej, inwalidztwo pozostaje w związku ze służbą, gdy powstało wskutek:

- 1) zranienia, kontuzji lub innych obrażeń doznanych w czasie wykonywania obowiązków służbowych;
- 2) wypadku pozostającego w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych;
- 3) chorób zakaźnych panujących w miejscu służbowego pobytu żołnierza (funkcjonariusza);
- 4) chorób powstałych w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby;
- 5) chorób i schorzeń, które istniały przed powołaniem do służby, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach.

Wykaz chorób i schorzeń, o których mowa wyżej, oraz szczególne właściwości i rodzaje służby oraz jej warunki, powodujące ich ujawnienie lub pogorszenie stanu zdrowia, określają akty wykonawcze, wydane przez właściwych ministrów²⁶.

Inwalidztwo nie pozostaje natomiast w związku ze służbą (art. 20 ust. 5 w obu ustawach) jeżeli:

- 1) powstało z innych przyczyn, niż wcześniej wskazane;
- 2) jest następstwem wypadku lub choroby, których wyłączną przyczyną było udowodnione przez jednostkę wojskową (odpowiednio jednostkę właściwego resortu) umyślne lub rażąco niedbałe działanie lub zaniechanie żołnierza (funkcjonariusza), naruszające obowiązujące przepisy lub rozkazy, jeżeli jego przełożeni zapewnili warunki odpowiadające tym przepisom i rozkazom i sprawowali we właściwy sposób nadzór nad ich przestrzeganiem, a żołnierz (funkcjonariusz) posiadał potrzebne umiejętności do wykonywania określonych czynności i rozkazów i był należycie przeszkolony w zakresie ich znajomości;
- 3) jest następstwem wypadku, którego wyłączną przyczyną było zachowanie się żołnierza (funkcjonariusza), spowodowane nadużyciem alkoholu;

---

²⁶ Por. np. rozporządzenie MON z dnia 31 marca 2003 r. w sprawie ustalenia wykazu chorób powstałych w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami służby wojskowej oraz chorób i schorzeń, które istniały przed powołaniem do służby wojskowej, lecz uległy pogorszeniu lub ujawniły się w czasie trwania służby wskutek szczególnych właściwości lub warunków służby na określonych stanowiskach (Dz. U. Nr 62, poz. 567); rozporządzenie MSWiA z dnia 29 września 2005 r. w sprawie wykazu schorzeń i chorób pozostających w związku ze służbą w Policji, Straży Granicznej, Biurze Ochrony Rządu i Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. Nr 206, poz. 1723); podobne wykazy zostały wydane w odniesieniu do funkcjonariuszy Służby Więziennej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu oraz funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego.

- 4) zranienie, kontuzja, obrażenia lub choroba zostały spowodowane przez żołnierza (funkcjonariusza) rozmyślnie.

Warto zauważyć, iż część wymienionych tu sytuacji jest podobna (choć nie identyczna), do tych, które w systemie powszechnym wyłączają prawo do świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego, w tym korzystniejszych rent wypadkowych.

Jak więc widać, inwalidztwo na gruncie omawianych systemów ma charakter złożony. Obejmuje bowiem zarówno inwalidztwo spowodowane schorzeniami lub urazami powstałymi w czasie służby, bądź z powodu jej wykonywania (związek czasowy i przyczynowy), jak i inwalidztwo wynikłe ze schorzeń i urazów pozostających ze służbą jedynie w związku czasowym, bez powiązania przyczynowego.

Na tle przedstawionej regulacji może pojawić się pytanie, czy prawo do renty wojskowej lub policyjnej powstaje także w sytuacji, gdy przyczyna inwalidztwa, mimo powstania w czasie pełnienia służby, jest inna, bez związku ze służbą, albo gdy jest następstwem w wysokim stopniu zawinionych (umyślnych) działań żołnierza lub funkcjonariusza. Analiza obowiązujących przepisów prowadzi do wniosku, iż inwalidztwo niepozostające w związku ze służbą, nie wyłącza prawa do renty wojskowej lub policyjnej²⁷. Określając warunek powiązania czasowego inwalidztwa ze służbą, ustawa nie wymaga bowiem – do nabycia renty – by powstałe w czasie pełnienia służby przyczyny inwalidztwa w postaci urazów lub chorób pozostawały w związku (przyczynowym) ze służbą. Jedynie w przypadku dopuszczenia możliwości powstania inwalidztwa w ciągu 3 lat po zwolnieniu ze służby wymaga się, by wypadek lub choroba, stanowiące przyczynę tego inwalidztwa, pozostawały w związku z pełnieniem służby, bądź jej szczególnymi warunkami.

W omawianych zatem przypadkach renta przysługuje i jej wysokość w zasadzie nie różni się od renty przysługującej z tytułu inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą. Na gruncie poprzednio obowiązujących przepisów inwalidztwo pozostające w związku ze służbą dawało znacznie większe uprawnienia (por. rys historyczny). Przepisy te przede wszystkim różnicowały wysokość rent w zależności od przyczyny, ustalając wyższy ich rozmiar w razie inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą. Renty z tytułu inwalidztwa niepozostającego w związku ze służbą były więc niższe, jednak nadal stosunkowo wysokie, co oceniano krytycznie, jako rozwiązanie niezgodne z zasadą wysługi w służbie²⁸. Przyznanie obecnie prawa do renty wojskowej lub policyjnej z tytułu inwalidztwa niepozostającego w związku ze służbą w rozmiarze w zasadzie nieróżniącym się od rent przysługujących z tytułu inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą, należy także ocenić krytycznie²⁹. Dotyczy to zwłaszcza przypadków, gdy inwa-

---

²⁷ Podobnie A. Malaka, *Renta...*, s. 89.

²⁸ Por. T. Żyliński, *Renta...*, s. 71.

²⁹ Podobnie A. Malaka, *Renta...*, s. 91.

lidztwo jest następstwem wysoce naganego lub rozmyślnego działania samego żołnierza zawodowego lub funkcjonariusza, tzn. gdy jest następstwem wypadku lub choroby, których wyłączną przyczyną było ich umyślne lub rażąco niedbale działanie lub zaniechanie, albo zachowanie się spowodowane nadużyciem alkoholu, bądź gdy zranienie, kontuzja, obrażenia lub choroba zostały spowodowane przez żołnierza lub funkcjonariusza rozmyślnie. Przyjęte rozwiązanie jest przejawem nadmiernego uprzywilejowania żołnierzy i funkcjonariuszy, niemającego rzeczowego uzasadnienia, które ponadto oddziałuje antywychowawczo na postawy wspomnianych osób. W doktrynie postuluje się w związku z tym wprowadzenie mechanizmu obniżenia wysokości renty, zwłaszcza w sytuacjach gdy do inwalidztwa doprowadził sam zainteresowany, przez w wysokim stopniu naganne zachowanie się³⁰.

4. Wysokość renty

Wysokość wojskowej lub policyjnej renty inwalidzkiej zależy przede wszystkim od grupy, do której został zaliczony żołnierz lub funkcjonariusz. Odpowiednio renta inwalidzka przy inwalidztwie I grupy wynosi 80% podstawy wymiaru; II grupy – 70% podstawy wymiaru oraz przy III grupie – 40% podstawy wymiaru. Każda z tych rent ulega podwyższeniu o 10% podstawy wymiaru, jeżeli inwalidztwo powstało wskutek wypadku pozostającego w związku ze służbą lub wskutek choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami, bądź warunkami tej służby, z tytułu których przysługują świadczenia odszkodowawcze. Prawo do wspomnianego zwiększenia nie przysługuje zatem z tytułu wszystkich sytuacji objętych pojęciem „inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą” (w tym również nie wszystkich wypadków i chorób związanych ze służbą), lecz tylko tych spośród nich, które uprawniają do świadczeń odszkodowawczych.

Świadczenia te regulują odrębne przepisy³¹. W świetle tych przepisów świadczenia odszkodowawcze przysługują żołnierzowi(funkcjonariuszowi) który doznał trwałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku lub choroby pozostających w związku ze służbą. Przepisy obu ustaw wyłączają prawo do odszkodowania w razie wypadku spowodowanego wyłącznie zawinionym (w postaci umyślności lub rażącego niedbalstwa) zachowaniem się żołnierza lub funkcjonariusza, bądź wypadku, do którego przyczyniło się zachowanie funkcjonariusza Policji, spowodowane nadużyciem alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych (w przypadku

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Por. ustawę z dnia 11 kwietnia 2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz. U. z 2014 r., poz. 213 ze zm.) oraz ustawę z dnia 4 kwietnia 2014 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadku lub choroby pozostających w związku ze służbą (Dz. U. z 2014 r., poz.616 ze zm.)

żołnierzy zawodowych stan nietrzeźwości lub zażycie środków odurzających albo substancji psychotropowych musi w znacznym stopniu przyczynić się do wypadku) albo gdy uszczerbek na zdrowiu spowodowany został przez żołnierza lub funkcjonariusza rozmyślnie. W tym kontekście warto jednak zwrócić uwagę na orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 marca 1999 r., III Aua 53/99, w którym wspomniany Sąd stwierdził, iż przepisy ustawy wojskowej (art. 22 ust. 2) nie uzależniają prawa do omawianego zwiększenia renty od spełnienia warunków do przyznania jednorazowego odszkodowania z tytułu uszczerbku na zdrowiu, ale od spełnienia ogólnych warunków do świadczeń odszkodowawczych określonych w art. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych (...). Wystarczy więc zaistnienie wypadku pozostającego w związku ze służbą i będący następstwem tego wypadku uszczerbek na zdrowiu, bez potrzeby spełnienia warunku dotyczącego daty powstania tego uszczerbku³².

Warto zauważyć, iż w razie ustalenia inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą (nie tylko o charakterze wypadkowym) zwiększeniu o 15% podstawy wymiaru ulega również emerytura, dla żołnierzy i funkcjonariuszy powołanych do służby przed dniem 1 stycznia 2013 r. (art. 15 ust. 4 w obu ustawach). W doktrynie³³ zakwestionowano zasadność tej podwyżki, uznając, iż zabezpieczeniu ryzyka inwalidztwa służy wojskowa (policyjna) renta inwalidzka. W tym kontekście zwraca uwagę niejednakowy rozmiar omawianych zwiększeń w zależności od rodzaju przyznanego świadczenia. Ustalenie inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą powoduje zwiększenie emerytury o 15% podstawy wymiaru, natomiast wzrost renty inwalidzkiej z tytułu takiego inwalidztwa, mającego przy tym charakter inwalidztwa kwalifikowanego, bo wynikającego z wypadku lub choroby, pozostających w związku ze służbą i uprawniających do świadczeń odszkodowawczych, wynosi tylko 10% podstawy wymiaru. Istniejące zróżnicowanie nie ma – jak się wydaje – rzeczowego uzasadnienia.

Podstawę wymiaru renty inwalidzkiej (art. 5 w obu ustawach) stanowi uposażenie należne żołnierzowi w ostatnim miesiącu pełnienia zawodowej służby wojskowej, a w przypadku funkcjonariuszy – należne na ostatnio zajmowanym stanowisku. Przez uposażenie należy rozumieć uposażenie zasadnicze wraz z dodatkami o charakterze stałym i miesięczną równowartością dodatkowego uposażenia rocznego (w przypadku funkcjonariuszy – nagrodą roczną), należnych żołnierzowi stosownie do przepisów ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, bądź w przypadku funkcjonariuszy – stosownie do przepisów o uposażeniu i nagrodach funkcjonariuszy. Podstawa wymiaru świadczeń ulega zwiększeniu z tytułu wszystkich waloryzacji przypadających w okresie między zwolnieniem ze służby a ustaleniem prawa do renty. Przyjęcie zasa-

---

³² Orzeczenie zostało opublikowane w OSA 2000, nr 11–12, poz. 46.

³³ Tak A. Malaka, *Zabezpieczenie emerytalne...* s. 159–160.

dy, iż podstawę wymiaru renty stanowi uposażenie z ostatniego miesiąca służby lub należne na ostatnio zajmowanym stanowisku jest rozwiązaniem bardzo korzystnym, ponieważ wysokość tego uposażenia, wzrasta z tytułu wysługi lat w służbie oraz posiadanego stopnia wojskowego (odpowiednio stopnia w służbie policyjnej), a także z tytułu dodatków o charakterze stałym. Zarazem jest to rozwiązanie, które istotnie odbiega od zasad obowiązujących w systemie powszechnym, gdzie podstawę taką stanowi (w uproszczeniu) uśrednione wynagrodzenie z długiego okresu czasu (10 kolejnych lat wybranych ze wskazanego okresu lub 20 jakichkolwiek lat).

W omawianych systemach kwota renty stanowi określony procent podstawy wymiaru, niezależny – tak jak dawniej – od okresu wcześniejszej służby. Powyższe oznacza, iż procentowo taki sam wymiar renty przysługuje osobie, która utraciła zdolność do służby w początkowym okresie swej kariery zawodowej, jak i osobie, która tracąc zdolność do służby – posiadała już znaczny okres wysługi lat w służbie. Kwotowo jednak renty w tej drugiej sytuacji będą wyższe, ponieważ są ustalane od wyższej podstawy wymiary, przy określaniu której wysługa lat (w uposażeniu zasadniczym lub poprzez dodatki) ma istotne znaczenie.

W doktrynie³⁴ zwrócono też uwagę na niewielką rozpiętość wymiaru rent dla inwalidów I grupy (80%) oraz II grupy (70%). Biorąc pod uwagę, iż inwalidztwo I grupy oznacza (oprócz niezdolności do służby) także całkowitą niezdolność do pracy poza służbą, natomiast inwalidztwo II grupy – tylko częściową niezdolność do takiej pracy, wymiar rent w tym drugim przypadku wydaje się zbyt wysoki. W systemie powszechnym rozpiętość rent z tytułu niezdolności całkowitej i częściowej jest znacznie większa i wynosi 25%. Jako zbyt wysoki uznaje się także wymiar rent dla inwalidów III grupy (40%), tzn. dla osób uznanych za niezdolnych do służby, ale w pełni zdolnych do pracy zarobkowej poza służbą³⁵. Rozmiar tej renty budzi zastrzeżenia w szczególności w odniesieniu do osób legitymujących się krótkim stażem służby, które stały się niezdolnymi do służby na początku swej kariery zawodowej, zwłaszcza jeżeli porówna się go z rozmiarem emerytury, która również wynosi 40% podstawy wymiaru, ale w razie posiadania 15 lat służby. W takim przypadku może powstać wątpliwość nie tylko co do ustalonego wymiaru renty, ale nawet co do zasadności jej przyznawania w ogóle. Wydaje się bowiem, iż osoby takie powinny być poddane przekwalifikowaniu zawodowemu i renta powinna im przysługiwać jedynie na czas takiego przekwalifikowania, ewentualnie w pewnym okresie przeznaczonym na poszukiwanie nowego zatrudnienia.

Z treści art. 18 ust. 2 obu ustaw wynika, iż kwota renty inwalidzkiej (bez uwzględnienia dodatków) nie może być niższa od kwoty najniższej renty w rozumieniu ogólnej

³⁴ Por. A. Malaka, *Renta...*, s. 91.

³⁵ *Ibidem*.

ustawy emerytalnej. Wydaje się jednak, iż z uwagi na wysoki poziom rent wojskowych i policyjnych, przepis zawierający wspomnianą gwarancję będzie miał zastosowanie tylko wyjątkowo.

Zgodnie z art. 6 ustawy wojskowej i policyjnej renty oraz podstawy ich wymiaru podlegają waloryzacji na zasadach i w terminach przewidzianych w ogólnej ustawie emerytalnej (art. 88 i n.). Rozciągnięcie powszechnych zasad waloryzacji również na świadczenia z zaopatrzenia emerytalnego zawodowych wojskowych i funkcjonariuszy zostało dokonane w ramach reformy i obowiązuje od 1 stycznia 1999 r. Przed tą datą omawiane świadczenia były waloryzowane w sposób odmienny i bardziej korzystny, stosownie do wzrostu uposażeń przysługujących czynnym zawodowo żołnierzom i funkcjonariuszom.

Do renty inwalidzkiej przysługuje dodatek pielęgnacyjny – na zasadach i w wysokości określonych w ogólnej ustawie emerytalnej (art. 25 w obu ustawach). Na podstawie odrębnych przepisów mogą przysługiwać również inne dodatki (np. dodatek kombatancki)³⁶.

Osobom pobierającym wojskową lub policyjną rentę inwalidzką przysługuje, na zasadach określonych w art. 27 obu ustaw i w przepisach wykonawczych³⁷, prawo do świadczeń socjalnych z tworzonego na ten cel funduszu socjalnego. Chodzi o różnego rodzaju świadczenia, takie jak np. zapomogi pieniężne, dopłaty (np. do kosztów leczenia, pobytu w sanatoriach itp.) oraz zwroty kosztów usług (np. opieki paliatywno-hospicyjnej, pogrzebu itp.). Na ogół przyznanie tych świadczeń jest uzależnione od poziomu dochodu przypadającego na osobę w rodzinie rencisty, bądź od trudnych warunków materialnych. Ich celem jest pomoc renciście w czasie choroby, niepełnosprawności, korzystania z różnych form rehabilitacji oraz w sytuacjach losowych.

Zgodnie z art. 29 ustawy wojskowej osoby uprawnione do zaopatrzenia emerytalnego (a więc także renciści) mają prawo do umieszczenia w domu emeryta wojskowego i odpłatnego w nim przebywania. Omawiane uprawnienie przysługuje także osobom pobierającym rentę na podstawie innych przepisów, jeżeli ustalono im jednocześnie prawo do wojskowej renty inwalidzkiej (art. 30 ustawy wojskowej). Natomiast art. 29 ustawy policyjnej przewiduje prawo funkcjonariusza uprawnionego do policyjnej renty do lokalu mieszkalnego, będącego w dyspozycji odpowiedniego ministra. Emerytom i rencistom policyjnym zapewnia się też pomoc w budownictwie mieszkaniowym na zasadach przewi-

---

³⁶ Por. ustawę z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 1206 ze zm.).

³⁷ Zagadnienia te reguluje rozporządzenie MON z dnia 24 czerwca 2009 r. w sprawie funduszu socjalnego dla emerytów i rencistów wojskowych oraz przekazywania środków funduszu socjalnego między wojskowymi organami emerytalnymi (Dz. U. Nr 107, poz. 890); rozporządzenie MON z dnia 6 października 2005 r. w sprawie umieszczania osób uprawnionych do wojskowego zaopatrzenia emerytalnego oraz członków ich rodzin w domu emeryta wojskowego (Dz. U. Nr 206, poz. 1721); rozporządzenie MSWiA z dnia 9 września 2004 r. w sprawie funduszu socjalnego emerytów i rencistów Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu i Państwowej Straży Pożarnej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2015 r., poz. 1374) oraz inne akty wykonawcze, dotyczące odpowiednio poszczególnych grup funkcjonariuszy (np. UOP, ABW, AW, CBA, SW).

dzianych dla funkcjonariuszy (art. 30 ustawy policyjnej). Wymienione świadczenia i uprawnienia przysługują również osobom pobierającym rentę na podstawie innych przepisów, jeżeli ustalono im prawo do renty przewidzianej w ustawie policyjnej (art. 31).

5. Ustanie, zawieszenie i ograniczenie prawa do renty

Zgodnie z art. 38 ustawy wojskowej prawo do świadczeń, a więc także do renty inwalidzkiej, ustaje:

- 1) gdy przestanie istnieć którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania prawa do świadczeń; w tym przypadku będzie chodziło wyłącznie o ustanie inwalidztwa, czyli niezdolności do służby. W razie ustania prawa do renty inwalidzkiej z powodu ustania inwalidztwa prawo do tej renty powstaje ponownie, jeżeli ponowne inwalidztwo powstało wskutek pogorszenia się stanu zdrowia w następstwie urazów i chorób, które poprzednio uzasadniały prawo do renty, pod warunkiem jednak, iż nastąpi to w ciągu 18 miesięcy lub 3 lat od daty zwolnienia ze służby (art. 39 w związku z art. 19 pkt 2–3). Zasadę, iż przywrócenie prawa do renty inwalidzkiej może nastąpić jedynie przy zachowaniu wspomnianych terminów, potwierdził także Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 sierpnia 2001 r., II UKN 505/00³⁸.
- 2) jeżeli osoba pobierająca świadczenie uzależnione od inwalidztwa, pomimo skierowania na badania lekarskie, nie poddała się tym badaniom bez uzasadnionej przyczyny;
- 3) w razie śmierci osoby uprawnionej.

W odniesieniu do funkcjonariuszy zagadnienia te w sposób identyczny reguluje art. 39 ustawy policyjnej, z tym tylko, iż prawo do renty ustaje ponadto w razie skazania funkcjonariusza prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwa określone w art. 10 ust. 2 tej ustawy.

Na gruncie omawianych systemów brak prawa do świadczeń lub ich utratę powodują także inne, specyficzne, przyczyny, niewystępujące w systemie powszechnym. Zgodnie z art. 10 ustawy wojskowej prawo do świadczeń nie przysługuje żołnierzowi, który został skazany prawomocnym wyrokiem sądu na karę dodatkową pozbawienia praw publicznych lub na karę degradacji za przestępstwo, które zostało popełnione przed zwolnieniem ze służby. W ustawie policyjnej odpowiedni przepis (art. 10) ma jeszcze szerszy zakres, ponieważ podobny skutek powoduje ponadto skazanie za przestępstwo umyślne lub przestępstwo skarbowe umyślne, ścigane z oskarżenia publicznego, popełnione w związku z wykonywaniem czynności służbowych i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, albo za przestępstwo określone w art. 258 k.k. W omawianych przypadkach żołnierz lub funkcjonariusz nabywa prawo do świadczeń z powszechnego

---

³⁸ Opublikowany w OSNP 2003, nr 10, poz. 256.

ubezpieczenia rentowego, jeżeli spełni warunki do renty, określone w ogólnej ustawie emerytalnej, przy czym okresy służby żołnierzy lub funkcjonariuszy, którzy nie nabywają prawa do świadczeń w systemie dla nich przewidzianym uważa się za okresy składkowe w rozumieniu wspomnianej ustawy emerytalnej. W orzeczeniu z dnia 29 kwietnia 2008 r., P 38/06, Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż art. 10 ustawy policyjnej jest zgodny z Konstytucją³⁹. W uzasadnieniu tego orzeczenia Trybunał wskazał na przepisy ustawy o Policji, zgodnie z którymi służbę w Policji może pełnić tylko obywatel korzystający z pełni praw publicznych, zaś w przypadku skazania za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, umyślne, ścigane z oskarżenia publicznego, policjanta obligatoryjnie zwalnia się ze służby. Trybunał podkreślił też, iż system zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy stanowi rodzaj ustawowego przywileju, uzasadnionego szczególnym charakterem służby oraz znaczeniem, jakie państwo jej przypisuje. Wśród szczególnych wymagań, jakie stawia się funkcjonariuszom służb mundurowych, poczesne miejsce ma obowiązek przestrzegania prawa. Zachowanie funkcjonariusza, którego służba nie przebiegała w sposób nienaganny, w tym w szczególności skazanego za pospolite, dokonane z niskich pobudek lub szczególnie niebezpieczne, przestępstwa, jest zaprzeczeniem istoty jego służby, sprzeniewierzeniem się podstawowemu celowi, dla którego formacja ta została utworzona. Stąd logiczną konsekwencją jest pozbawienie go związanych z tą służbą przywilejów, w tym przypadku możliwości uzyskania świadczeń emerytalno-rentowych na preferencyjnych zasadach.

Wypłata renty wojskowej (policyjnej) może także ulec zawieszeniu. Jest to możliwe jedynie na wniosek zainteresowanego rencisty (art. 39 b ustawy wojskowej i art. 40 b ustawy policyjnej). W odniesieniu do rencistów (odmiennie niż w przypadku emerytów) omawiane ustawy nie przewidują natomiast ponownego powołania do służby, ze skutkiem w postaci zawieszenia prawa do świadczenia. Jest to zrozumiałe, ponieważ rencista wojskowy lub policyjny to osoba całkowicie niezdolna do służby.

Zgodnie z art. 40 ustawy wojskowej (i odpowiednio art. 41 ustawy policyjnej) w razie osiągnięcia przychodów z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego renta inwalidzka ulega zmniejszeniu na zasadach określonych w ogólnej ustawie emerytalnej, z uwzględnieniem odrębności przewidzianych we wspomnianych przepisach. Regulacja ta, będąca przejawem zbliżenia omawianych systemów emerytalnych do powszechnego ubezpieczenia społecznego, została wprowadzona w ramach reformy systemu emerytalno-rentowego, obowiązującej od dnia 1 stycznia 1999 r., jednakże później w kolejnych latach została częściowo zmodyfikowana⁴⁰. Przed wspo-

---

³⁹ Orzeczenie z uzasadnieniem zostało opublikowane w OTK-A 2008, nr 3, poz. 46.

⁴⁰ Por. szerzej H. Pławucka, *Ograniczenie świadczeń emerytalno-rentowych służb mundurowych*, „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych” 2001, nr 10, s. 4 i n.

mnianą reformą zasady zmniejszania emerytur i rent, w razie dalszego zarobkowania emerytów i rencistów wojskowych i policyjnych, różniły się istotnie od zasad obowiązujących w systemie powszechnym. Podstawowa różnica sprowadzała się do braku zawieszenia wypłaty świadczenia w razie łączenia go z zarobkiem i ograniczenia się wyłącznie do zmniejszania jego rozmiaru, jeżeli dochody z pracy zarobkowej wraz z kwotą pobieranego świadczenia przekraczały podstawę jego wymiaru, przy czym zmniejszenie to nie mogło wynosić więcej, niż 25% kwoty świadczenia.

Ogólnie rzecz ujmując, aktualne uregulowanie łączy zasady obowiązujące w tym zakresie w ogólnym systemie emerytalnym z zasadami przyjmowanymi dotąd w systemach zaopatrzenia emerytalnego służb mundurowych. Polega to z jednej strony na wprowadzeniu analogicznych, jak w systemie ogólnym, kwot granicznych dopuszczalnego dochodu, z drugiej zaś – na utrzymaniu reguły niezawieszania prawa do świadczeń w całości, z dopuszczeniem jedynie zmniejszenia ich wysokości (z wyjątkami) w przypadku przekroczenia górnego pułapu dopuszczalnych przychodów. W związku z powyższym przychody z pracy zarobkowej, nieprzekraczające miesięcznie kwoty odpowiadającej 70% przeciętnego wynagrodzenia z kwartału, nie mają żadnego wpływu na rozmiar wypłacanych rent wojskowych i policyjnych. Przychody przewyższające wymieniony próg, lecz nieprzekraczające kwoty odpowiadającej 130% przeciętnego wynagrodzenia z kwartału, powodują zmniejszenie renty o kwotę przekroczenia pierwszego progu, nie więcej jednak niż o 25% kwoty tej renty. Natomiast w razie osiągnięcia przez rencistę wojskowego lub policyjnego przychodu przekraczającego granicę 130%, renta inwalidzka nie podlega zawieszeniu (tak jak w systemie ogólnym), lecz jedynie zmniejszeniu, zawsze o 25% jej wysokości. Wymienione reguły zmniejszania kwoty renty nie dotyczą zarobkującego rencisty wojskowego lub policyjnego, pobierającego rentę z tytułu inwalidztwa powstałego wskutek wypadku lub choroby pozostających w związku ze służbą, z tytułu których przysługują świadczenia odszkodowawcze. Oznacza to, iż wspomniana grupa rencistów może pobierać rentę w pełnej kwocie, niezależnie od wysokości osiąganych przychodów z działalności zarobkowej, objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego.

Oceniając omawiane uregulowanie, należy stwierdzić, iż mimo odesłania do przepisów ogólnej ustawy emerytalnej zasady ograniczania wysokości wojskowych i policyjnych rent inwalidzkich w razie dalszego zarobkowania są znacznie korzystniejsze, niż w systemie powszechnym. Jest to rezultatem przyjęcia z systemu powszechnego tych rozwiązań, które są korzystne dla świadczeniobiorców (np. stosunkowo wysokiego progu dochodowego, niepowodującego zmniejszenia świadczeń) i zachowania jednocześnie dotychczasowych korzystnych uregulowań obowiązujących w systemach zaopatrzenia emerytalnego służb mundurowych (brak zawieszalności, zmniejszenie świadczenia tylko do lub o określoną kwotę, stanowiącą procent pobieranego świadczenia).

Aktualnie obowiązujące uregulowanie jest wynikiem kolejnych zmian przepisów, wymuszonych po części orzeczeniami Trybunału Konstytucyjnego⁴¹, ponieważ pierwotnie, w ramach reformy z 1999 r. renciści wojskowi i policyjni, osiągający przychody z pracy zarobkowej, zostali objęci takimi samymi, jak renciści z systemu powszechnego, zasadami zawieszania wypłaty lub zmniejszania wysokości świadczeń.

W razie zbiegu prawa do emerytury i renty przewidzianej w omawianych przepisach osobie uprawnionej wypłaca się świadczenie wyższe lub przez nią wybrane (art. 42 ustawy wojskowej i art. 43 ustawy policyjnej). Biorąc pod uwagę to, iż emeryturę w tym systemie nabywa się, bez względu na wiek, przy stosunkowo krótkim okresie służby (15 lat) prawdopodobieństwo takiego zbiegu jest stosunkowo duże. W praktyce – w odniesieniu do żołnierzy zawodowych – nawet przy maksymalnie dopuszczonym poziomie emerytury (75% podstawy wymiaru, łącznie z ewentualnym wzrostem z tytułu inwalidztwa) świadczeniem korzystniejszym będzie zawsze renta inwalidzka dla inwalidów zaliczonych do I grupy (80%) oraz z reguły renta dla inwalidów II grupy (70%) w razie jej zwiększenia o 10% z tytułu inwalidztwa „wypadkowego”. Odmienne natomiast będzie kształtowała się sytuacja rencistów III grupy, w przypadku których rozmiar renty jest identyczny z poziomem emerytury przysługującej z tytułu 15 lat służby. W związku z tym w razie ustalenia, iż inwalidztwo pozostaje w związku ze służbą emerytura – zwiększona o 15% podstawy wymiaru – będzie zawsze wyższa od renty, nawet powiększonej o 10% z tytułu inwalidztwa „wypadkowego”. Rozmiar emerytury będzie jeszcze wyższy w razie posiadania wysługi dłuższej niż 15 lat.

W przypadku rencistów policyjnych, z uwagi na fakt, iż ich emerytura łącznie ze zwiększeniem z tytułu inwalidztwa może osiągać maksymalny pułap 80% podstawy wymiaru, w razie zbiegu prawa do emerytury i renty inwalidzkiej, ta ostatnia będzie świadczeniem korzystniejszym (pod warunkiem korzystania z 10% wzrostu z tytułu inwalidztwa „wypadkowego”) tylko w razie zaliczenia do I grupy inwalidów; natomiast przy II grupie inwalidztwa poziom tych świadczeń będzie jednakowy.

W razie zbiegu prawa do renty wojskowej z prawem do emerytury lub renty albo uposażenia w stanie spoczynku lub uposażenia rodzinnego, przewidzianych w odrębnych przepisach, także wypłaca się świadczenie wyższe lub wybrane przez osobę uprawnioną, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej (art. 7 w obu ustawach). W tym jednak przypadku z uwagi na bardziej rygorystyczne warunki nabycia emerytury lub renty w systemie ogólnym zbieg prawa do wspomnianych świadczeń w praktyce będzie występował sporadycznie.

---

⁴¹ Por. orzeczenia TK z dnia 20 grudnia 1999 r., K 4/99, (OTK z 1999, poz. 38) oraz z dnia 15 kwietnia 2008 r., P 9/06 (Dz. U. Nr 66, poz. 409) i uchwalone w ich następstwie ustawy zmieniające omawiane przepisy, tj. ustawę z dnia 8 grudnia 2000 r. (Dz. U. Nr 122, poz. 1313); ustawę z dnia 6 lipca 2001 r. (Dz. U. Nr 81, poz. 877) oraz ustawę z dnia 23 kwietnia 2009 r. (Dz. U. Nr 95, poz. 785).

6. Tryb postępowania

Realizacją świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego dla zawodowych wojskowych oraz funkcjonariuszy Policji i innych służb zajmują się organy emerytalno-rentowe, usytuowane odpowiednio w ramach Ministerstwa Obrony Narodowej (MON) – wojskowe biura emerytalne, oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA) – zakład emerytalno-rentowy dla funkcjonariuszy policji i innych służb oraz biuro emerytalne służby więziennej. Zgodnie z przepisami obu ustaw (art. 31 ustawy wojskowej i art. 32 ustawy policyjnej oraz następane) postępowanie w sprawie ustalenia prawa do renty wszczynają się na wniosek zainteresowanego. W celu ustalenia okoliczności mających wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość oraz na ich wypłatę organ emerytalny może żądać od osób zgłaszających wniosek o świadczenia przedstawienia dowodów uzasadniających prawo do świadczeń, dalsze istnienie tego prawa oraz zawiadamiania o okolicznościach mających wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość.

W sprawach o przyznanie renty inwalidzkiej organ emerytalny kieruje osobę zainteresowaną, z urzędu lub na jej wniosek, do odpowiedniej komisji lekarskiej. O inwalidztwie żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy oraz o zaliczeniu do grupy inwalidzkiej, a także o związku inwalidztwa ze służbą oraz o niezdolności do samodzielnej egzystencji orzekają komisje lekarskie, działające w ramach poszczególnych służb i formacji. W odniesieniu do żołnierzy zawodowych są to wojskowe komisje lekarskie (podległe MON); w przypadku funkcjonariuszy Policji i innych służb – komisje lekarskie podległe ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych oraz w odniesieniu do funkcjonariuszy niektórych służb (np. ABW) komisje lekarskie podległe Szefowi Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego⁴².

W odniesieniu do niektórych formacji wojskowych (np. lotnictwo, marynarka wojenna), istnieją odrębne wojskowe komisje lekarskie. Orzekanie w komisjach lekarskich ma charakter dwuinstancyjny, tzn. od orzeczenia rejonowej komisji lekarskiej zainteresowanemu przysługuje – w terminie 14 dni – odwołanie do komisji wyższego szczebla (komisji centralnej). W przypadku funkcjonariuszy (art. 42 ustawy o komisjach lekarskich) odwołanie do komisji wyższego stopnia przysługuje także podmiotowi kierującemu na badanie. Nadzór nad orzecznictwem komisji lekarskich sprawuje – w przypadku żołnierzy zawodowych – Minister Obrony Narodowej oraz Przewodniczący Centralnej Komisji Lekarskiej, którzy mogą uchylić każde orzeczenie wojskowej komisji lekarskiej sprzeczne z prawem lub wydane z pominięciem istotnych okoliczności faktycznych. W odniesieniu

---

⁴² Por. odpowiednio: rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 stycznia 2006 r. w sprawie orzekania o inwalidztwie żołnierzy zawodowych, cytowane w przypisie nr 20; ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o komisjach lekarskich... cytowana w przypisie nr 17 oraz rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 7 stycznia 2015 r. w sprawie orzekania przez komisje lekarskie... cytowane w przypisie nr 21.

do funkcjonariuszy nadzór nad działalnością komisji lekarskich sprawuje minister właściwy do spraw wewnętrznych, z tym że w zakresie nadzoru nad rejonowymi komisjami lekarskimi – za pośrednictwem przewodniczącego Centralnej Komisji Lekarskiej.

Prawo do świadczeń i ich wysokość ustala organ emerytalny w formie decyzji. Postępowanie powinno być zakończone nie później, niż w ciągu 60 dni od dnia zgłoszenia wniosku. Od decyzji organu emerytalnego przysługuje odwołanie do sądu ubezpieczeń społecznych, wg zasad określonych w przepisach kodeksu postępowania cywilnego.

7. Zakończenie

Z przeprowadzonych rozważań wynika, iż renta inwalidzka przyznawana żołnierzom zawodowym i funkcjonariuszom Policji i innych służb z tytułu niezdolności do służby różni się istotnie od renty z tytułu niezdolności do pracy przysługującej ubezpieczonym na podstawie przepisów ogólnej ustawy emerytalnej, a także, choć w mniejszym stopniu, od renty z ubezpieczenia wypadkowego. Różnice te (wskazane szczegółowo w opracowaniu) dotyczą zarówno przesłanek nabycia renty, jak i jej wysokości, a także innych elementów konstrukcyjnych omawianego świadczenia. Wspomniane różnice powodują, iż renta inwalidzka z systemów zaopatrzenia emerytalnego służb mundurowych jest świadczeniem znacznie korzystniejszym, niż odpowiednie świadczenie przyznawane na wypadek utraty zdolności do pracy w ogólnym ubezpieczeniu rentowym lub wypadkowym.

W związku z powyższym, może powstać pytanie o uzasadnienie istnienia tych różnic i dalszego ich utrzymywania. Świadczenia emerytalno-rentowe, przyznawane w ramach omawianych systemów zaopatrzeniowych pełnią bowiem takie same funkcje, jak emerytury i renty przyznawane pracownikom i innym ubezpieczonym w ramach systemu powszechnego. Ogólnie można stwierdzić, iż korzystniejsze ukształtowanie renty inwalidzkiej jest zgodne z „logiką” omawianych systemów zaopatrzenia emerytalnego, których odrębne, korzystniejsze unormowania, są najczęściej uzasadniane szczególnymi warunkami służby. Istotnymi składnikami tej służby jest pełna dyspozycyjność i zależność od władzy służbowej, wykonywanie zadań w nielimitowanym czasie pracy i poza stałym miejscem służby, w trudnych warunkach, związanych nierzadko z bezpośrednim narażeniem zdrowia i życia w czasie udziału w obronie kraju lub w związku zapewnieniem bezpieczeństwa obywateli, wysoka sprawność fizyczna i psychiczna wymagana w całym okresie jej pełnienia, niewielkie możliwości wykonywania dodatkowej pracy i posiadania innych źródeł utrzymania i inne⁴³. Uprzywilejowane zasady przyznawania świadczeń emerytalno-rentowych służbom mundurowym są także wyrazem szczególnego znaczenia, przypisywanego przez państwo pełnionej przez nich służbie oraz wiążą się

---

⁴³ Por. uzasadnienie orzeczenia TK z dnia 23 września 1997 r., K 25/96 – OTK ZU, 1997, nr 3–4, poz. 36.

również z możliwością zwolnienia ze służby, niezależnie od woli żołnierza lub funkcjonariusza. W konsekwencji więc odrębności w statusie ubezpieczeniowym poszczególnych grup zawodowych, dostosowane do specyficznych warunków ich pracy i potrzeb, jako uzasadnione przesłankami rzeczowymi, nie powinny co do zasady budzić zastrzeżeń. Chodzi tylko o to, by występujące odrębności (uprzywilejowania) nie były nadmierne, w tym znaczeniu, że pozbawione racjonalnego uzasadnienia⁴⁴. W przedstawionym opracowaniu wskazano niektóre z takich rozwiązań, w odniesieniu do renty inwalidzkiej przysługującej służbom mundurowym, które – zdaniem autorki – jako nieposiadające racjonalnego uzasadnienia, powinny być wyeliminowane.

---

⁴⁴ Tak TK w uzasadnieniu orzeczenia z dnia 21 czerwca 2001 r., SK 6/01, OTK ZU 2001, nr 2, poz. 121.